

НАТАЛЯ ДЗЮБИШИНА-МЕЛЬНИК
ВІРШІ ГАЛИНИ КИРПИ ДЛЯ ДІТЕЙ

Дитина має право на своє Я (маленьке, але все-таки особисте), і стверджувати це право допомагають їй вірші Галини Кирпи. Яскравий представник сучасної модерної дитячої поезії, вона тонко й проникливо показує світ очима дитини, і то в внутрішній зір. Він ніби збільшувальне скло максимально все наближує, робить видимим, об'ємним. Неістотні для дорослого, найменші дрібниці значущі для малюка, оскільки все для нього вперше, все — відкриття: і те, як зацвіла липа (Сьогодні в мене просто як неділя — Сьогодні я нарешті зацвіла! — «Неділя»), і те, як зазеленів дубок (Тепер і я вберуся по-зеленому. Чого це я і досі так стою? — «Дубок»), і як росте грибок (Мені тут тепло і мені тут гарно: Після дощів я тут рости учуся! — «Гриб»). Дитина уподібнює світ собі, тому все, що її оточує, може говорити так само звичайно, як і вона. Розповіді дуже лаконічні. Ми не знайдемо опису зовнішніх прикмет, зате відчуємо емоційний контакт дитини з природою, з усім довкіллям. Ми вловимо готовність дитини бачити скрізь казку — поезію.

Про стан своєї душі може розповідати не лише квітка, дерево, тваринка, а й сама дитина. Серед поезій — добра половина тих, де оповідь ведеться від першої особи або узагальненої другої: чи то дитина розмовляє з деревом і квітами, чи складає казку, чи бачить дивовижний танець дощу і вітру, чи дружить з равликом, їжачком, літом... Усюди художнє освоєння дійсності йде не через узагальнювальну логіку мислення, а через призму суб'єктивних вражень, індивідуального асоціативного досвіду, дуже особистісних переживань. Так, у вірші «Як я кажу у своєму саду» дитина виявляє здатність відчувати рідними не лише кровно близьких їй людей, але також калину, горіх, нагідки, барвінок. Ці рослини для неї — часточка щоденного життя, тому й називає просто: *тітко, дядько, сестро, брате*. А от хризантема — це вже щось особливе, небуденне, надзвичайно гарне, тому їй обов'язково хочеться сказати: *Панно!* Галина Кирпа показує дитину в монолозі-звертанні, і це одна з психологічних особливостей дитини: її відкритість до світу.

Жоден вірш Г. Кирпи не дає бодай натяку на зовнішній портрет дитини, але перед нами вимальовується портрет дитячої душі. Поетеса доводить, що дитина здатна і любить одягати власні відкриття у слова, і робить це по-своєму, часом дуже лаконічно. Приміром так: *Вечір — Це чорнобривець, що й при місяці ще пахне сонцем*. От і весь вірш «Вечір», де одне речення конденсує в собі несподіване спостереження, здогад, для якого просто немає іншого, конкретного пояснення. Так, об'єкт художнього пізнання поетеси — не правдивість, упізнаваність, а ірреальність, сфантазована дитячою уявою. Наймовірне з погляду дорослого цілком можливе для дитини, воно співіснує, переплітається з реальним... Літак приземляється біля метелика, дивуючись, що він міниться кольорами: *Чого це ти то синій, то рожевий? Ти не такий, як я! У тебе все не так!* («Метелик і літак»). Ціннісні орієнтири дитини в очах дорослого можуть мати навіть безглуздий вигляд. Як от у вірші «І це називається літо!»

І це називається літо:
Надворі — дощі та дощі!
Ну як мені мальву полити?
Чи йти поливати в плащі?

Дитина настільки зайнята думкою про улюблену квітку, так органічно відчуває свій зв'язок з нею, що забуває про реальність.

Так у сферу естетичних вартостей потрапляє те, що не має практично-пізнавального значення. Стверджується право дитячої поезії давати образ деформованої дійсності.

Спілкування зі світом, реальним і вигаданим, через посередництво естетизованих вражень, асоціацій, відчужень вносить істотну корективу в традиційну функцію дитячої поезії. У Г. Кирпи, зокрема, як і в модерній поезії загалом, вона зміщується від пізнавально-впізнавальної, описової до настроєвої, сугестивної, закодованої. Слухачеві-читачеві не нав'язується авторська думка, настрої, емоції, а лише задається їхній загальний напрям, своєрідний модус сприймання. Тим самим стимулюється інтелектуальний первень дитини,

вона ніби стає співавтором поета, бере участь у творенні художнього образу відповідно до власного життєвого досвіду, естетичного та розумового потенціалу.

Творча співучасть дитини для повного прочитання художнього образу може потребувати й окремого вислову, і вірша в цілому, як наприклад поезія «Питання»:

— Що в тебе болить, яблунько?

— А... нічого...

Тільки оцей листочок, що не хоче падати.

І дитина замислюється: це тому, що яблунька хоче заснути на зиму, а останній листочок їй заважає. Або вірш «Лелека боїться»:

Боюся, брате лелеко, боюся.

Снилося мені, що вирію немає,

Що вже вдома — як у вирію.

Так може статися, коли рідну землю, її мову не шанувати, не берегти. Особливість творів з підтекстом, які потребують «допрочитання», ще й та, що вік їхнього адресата строго не визначений: ним може бути і дитина, і дорослий — кожен знайде тут своє. Крім того, суб'єктивована (тобто з доміантою духовного, індивідуального світу поета) оповідь дає досить-таки розширені контури образів, неконкретних і неоднозначних, що робить їх об'ємнішими, збагачує внутрішньою формою, здатною, як писав О. О. Потєбня, пробуджувати найрізноманітніший зміст. Наприклад, у вірші «День до вечора клониться» День проситься:

— Пустити мене, Вечоре, на той бік,

— я тобі зорю подарую.

Ніч — як річка, а Вечір — кладка? Чи Ніч — як гора, а Вечір знає дорогу через неї? Чи Ніч як вулиця, а Вечір боронить переходити? Цитований вірш дещо стилізований до фольклорного. Саме там вбачаємо коріння багатопрочитуваності образів, хоча більшість поезій Галини Кирпи мають суто літературний характер, а їхній зв'язок з фольклором ускладнений, непрямий.

Спосіб творення поетичних образів пов'язаний із слововживанням. Так, у поезії чимало слів конкретного змісту, що набувають узагальнювального значення. Найвиразніше це виявляється у словах — знаках національної культури. Галина Кирпа бачить дитину в контексті конкретної (власне, української) культури, тому слова з національно-культурним змістом — це перші координати цінностей для дитини, це її ментальність. Серед таких слів — *калина, барвінок, любисток, вишня, дуб, верба, біла хата, лелека, ластівка, хрущ, мальви, чорнобривці, сонях (соняшник)*... Усе це ознаки ідеалізованого, прекрасного світу, як у вірші «Дорога для хрущів»:

Не осипались вишні довго-довго.

А то ураз осипались і ждуть,

Щоб вивчили хрущі до них дорогу

Й на той рік не забулись повернуть.

Хрущі й вишні — це не просто прикмети весни, це прикмети весни в Україні, прикмети неперервності української свідомості.

Один з улюблених типів слововживання у Г. Кирпи — перетворення загальних назв у власні, що передається графічно: слова пишуться з великої літери. Найчастіше вони означають явища природи, рідше рослини або тварини: *бабуся Ніч, Вітрець, син Зими, паня Дощ, Молоденький Грім, Крук, Слон, тітка Калина* тощо. У поетичному тексті поняття, названі подібними словами, персоніфікуються, вводяться в побутові ситуації, набувають зовнішніх ознак людини. Особливо активні назви спорідненості *дід, бабуся, тітка, дядько, син*. Наприклад: «Зроду я так не зумію», — сказав *Молоденький Грім*, коли *діди Громи* важко покотили свої вози аж ген до пралісу — «Грім, що не вмів гриміти».

Чи кожному доступна модерна поезія? Ні, вона елітарна. Але не стільки в плані особливого розумового потенціалу, скільки в плані інтелектуальної праці. Для сприйняття модерної поезії дитині потрібен Учитель, щоб підказати, пояснити, підготувати. А здатність до інтелектуальної праці — це скарб на майбутнє.